

Jurisprudența obligatorie pentru aplicarea Codului de procedură civilă

□ deciziile Curții Constituționale □ hotărârile prealabile
ale Înaltei Curți de Casație și Justiție privind dezlegarea
unor chestiuni de drept □ recursurile în interesul legii

Ediția a 6-a, actualizată la data de
10 martie 2026

Editura
Hamangiu

Capitolul al II-lea. Hotărâri prealabile privind dezlegarea unor chestiuni de drept

I. Principiul continuității. Schimbarea compunerii completului de judecată în apel dispusă printr-o hotărâre a colegiului de conducere al instanței. Calea prin care poate fi analizată legalitatea acestei hotărâri

CPC, art. 19, art. 214, art. 488 alin. (1) pct. 2

În cadrul motivului de recurs prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC nu pot fi analizate criticile privind legalitatea măsurii de schimbare a compunerii completului de judecată în apel dispuse printr-o hotărâre a colegiului de conducere al instanței, legalitatea acestei hotărâri putând fi analizată în condițiile Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004.

I.C.C.J., compl. DCD civ., dec. nr. 52 din 18 septembrie 2023, M. Of. nr. 930 din 16 octombrie 2023

I. Titularul și obiectul sesizării

7. Curtea de Apel Pitești, Secția I civilă, a dispus, prin încheierea din 29 martie 2023, în dosarul nr. 5.465/288/2017**, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în temeiul art. 519 CPC, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la chestiunea de drept vizând *interpretarea dispozițiilor art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC, prin raportare la cele ale art. 19 și 214 CPC, respectiv dacă în cadrul acestui motiv de recurs pot fi analizate în concret/efectiv criticile privind legalitatea măsurii de schimbare a componenței completului de judecată în apel dispuse printr-o hotărâre a colegiului de conducere al instanței sau aceasta poate fi analizată exclusiv pe calea contenciosului administrativ, printr-o acțiune formulată de părți.*

II. Dispozițiile legale supuse interpretării

8. Codul de procedură civilă

Art. 19. Continuitatea

„Judecătorul investit cu soluționarea cauzei nu poate fi înlocuit pe durata procesului decât pentru motive temeinice, în condițiile legii”.

Art. 214. Continuitatea instanței

„(1) Membrii completului care judecă procesul trebuie să rămână aceiași în tot cursul judecării.

(2) În cazurile în care, pentru motive temeinice, un judecător este împiedicat să participe la soluționarea cauzei, acesta va fi înlocuit în condițiile legii.

(3) Dacă înlocuirea prevăzută la alin. (2) a avut loc după ce s-a dat cuvântul în fond părților, cauza se repune pe rol”.

Art. 488. Motivele de casare

„(1) Casarea unor hotărâri se poate cere numai pentru următoarele motive de nelegalitate: (...)

2. dacă hotărârea a fost pronunțată de alt judecător decât cel care a luat parte la dezbaterile pe fond a procesului sau de un alt complet de judecată decât cel stabilit aleatoriu pentru soluționarea cauzei ori a cărui compunere a fost schimbată, cu încălcarea legii”.

III. Expunerea succintă a procesului în cadrul căruia s-a invocat chestiunea de drept

9. Prin cererea înregistrată pe rolul Judecătoriei Râmnicu Vâlcea la data de 15 mai 2017 cu nr. 5.465/288/2017, reclamanta persoană juridică a solicitat obligarea pârâților persoane fizice la plata, în solidar, a sumei de 4.000 lei, reprezentând rata inflației și dobânda legală penalizatoare, aferente sumei de 32.941 lei, calculate începând cu 27 aprilie 2017, și a sumei de 19.920 lei, reprezentând contravaloarea lipsei de folosință a autoturismului Renault Clio, aferentă perioadei cuprinse între 18 aprilie 2015 și 12 mai 2017, precum și în continuare, până la data îndeplinirii obligației stabilite prin sentința civilă nr. 1.057/2016 din 19 februarie 2016 a Judecătoriei Râmnicu Vâlcea, rămasă definitivă prin decizia civilă nr. 401/A din 4 aprilie 2017 a Tribunalului Vâlcea.

10. Pârâții au formulat întâmpinare prin care au invocat excepția autorității de lucru judecat.

11. Prin sentința civilă nr. 3.646 din 3 iulie 2019, Judecătoria Râmnicu Vâlcea a admis excepția autorității de lucru judecat cu privire la capătul de cerere având ca obiect contravaloarea lipsei de folosință a autoturismului aferente perioadei cuprinse între data de 18 aprilie 2015 și data îndeplinirii obligației de restituire a autoturismului; a admis, în parte, acțiunea și a obligat, în solidar, pârâții la plata către reclamantă a sumei de 95,47 lei, reprezentând dobânda legală penalizatoare aferentă sumei de 32.941 lei pentru perioada cuprinsă între 4 aprilie 2017 și 27 aprilie 2017, precum și a sumei de 2.112 lei, cu titlu de cheltuieli de judecată.

12. Împotriva acestei sentințe au declarat apel atât reclamanta, cât și pârâții.

13. Prin decizia civilă nr. 613/A din 22 septembrie 2020, Tribunalul Vâlcea, Secția I civilă, a admis apelurile declarate împotriva sentinței atacate, pe care a anulat-o, și a trimis cauza spre rejudecare primei instanțe.

14. Prin sentința civilă nr. 582/2021 din 4 februarie 2021, pronunțată în dosarul nr. 5.465/288/2017*, Judecătoria Râmnicu Vâlcea a respins excepția autorității de lucru judecat, a admis în parte acțiunea și a obligat, în solidar,

pârâții la plata către reclamantă a sumei de 19.818,54 lei, reprezentând contravaloarea lipsei de folosință a autoturismului pentru perioada cuprinsă între 18 aprilie 2015 și 26 mai 2017, precum și a cheltuielilor de judecată în cuantum de 5.391 lei.

15. Împotriva acestei sentințe au declarat apel atât reclamanta, cât și pârâții.

16. Prin decizia civilă nr. 303/A din 31 martie 2022, pronunțată în dosarul nr. 5.465/288/2017**, Tribunalul Vâlcea, Secția I civilă, a respins, ca nefondate, apelurile declarate în cauză.

17. Împotriva acestei decizii, pârâții au declarat recurs prin care au invocat motivele de casare prevăzute de art. 488 alin. (1) pct. 2 și 5-8 CPC.

18. În motivare, au susținut că decizia atacată a fost pronunțată de un alt complet decât cel stabilit aleatoriu, fiind astfel încălcate dispozițiile art. 19 și art. 214 alin. (1) CPC. În acest sens, au arătat că, inițial, completul de apel a fost compus din magistrații I.D. și M.C., care au participat la primele patru termene de judecată. Ulterior, la termenul din 21 ianuarie 2022, completul a fost compus din magistrații I.D. și A.P., deși în partea introductivă a încheierii de ședință se consemnase că pricina va fi judecată de magistrații I.D. și M.R., ca urmare a abținerii doamnei judecătore S.E.P. În final, la termenul de dezbateri în fond din 4 martie 2022 au participat magistrații I.D. și T.P.C. În acest context, recurenții au subliniat că schimbarea compunerii completului a condus la încălcarea dreptului la un proces echitabil, soluția fiind pronunțată de judecători care au participat „ad-hoc” la judecarea cauzei și nu au avut timpul necesar pentru studierea dosarului.

19. Intimata a formulat întâmpinare prin care a solicitat respingerea recursului ca nefondat, susținând că, pentru a fi incident motivul de casare invocat, este necesar să se constate că schimbarea membrilor completului inițial nu a avut niciun temei. Or, înlocuirea unui membru al completului de judecată din apel a avut la bază motive medicale.

IV. Motivele reținute de titularul sesizării cu privire la admisibilitatea procedurii

20. Instanța de trimitere a apreciat că sesizarea în vederea pronunțării hotărârii prealabile îndeplinește condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 519 CPC.

21. Astfel, Curtea de Apel Pitești este investită cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, și anume în recurs.

22. De lămurirea modului de interpretare a dispozițiilor art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC, prin raportare la cele ale art. 19 și 214 din același cod, respectiv dacă în cadrul acestui motiv de recurs pot fi analizate în concret/efectiv criticile privind legalitatea măsurii de schimbare a componenței completului de judecată în apel dispuse printr-o hotărâre a colegiului de conducere al instanței sau aceasta poate fi examinată exclusiv pe calea contenciosului administrativ, printr-o acțiune formulată de părți, depinde soluționarea pe fond a cauzei. În acest sens s-a arătat că unul dintre motivele de recurs invocate vizează pronunțarea deciziei atacate de un alt complet decât cel stabilit aleatoriu, cu nerespectarea dispozițiilor art. 19 și art. 214 alin. (1) CPC.

23. Chestiunea de drept enunțată este nouă, dat fiind că Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat asupra acestei chestiuni printr-o altă hotărâre.

24. S-a mai arătat că problema de drept nu formează obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

V. Punctele de vedere ale părților cu privire la dezlegarea chestiunii de drept

25. Recurenții au susținut că ar fi încălcate atât dreptul de acces la justiție, cât și dreptul la un proces echitabil dacă ar fi impusă o altă procedură de contestare a compunerii completului de judecată (pe calea contenciosului administrativ) decât cea reglementată de Codul de procedură civilă. De altfel, ar fi excesiv ca fiecare schimbare a completului de judecată să fie contestată printr-o acțiune distinctă pe calea contenciosului administrativ. Prin urmare, modificarea repetată a compunerii completului de judecată poate fi criticată exclusiv prin intermediul căii extraordinare de atac a recursului în procedura de drept comun.

26. Intimata a susținut că prin cererea de recurs nu se critică legalitatea măsurii de înlocuire dispuse prin hotărârea colegiului de conducere, ci se invocă încălcarea principiului continuității ca urmare a schimbării compunerii completului de judecată, ipoteză care se subsumează art. 488 alin. (1) pct. 2 teza finală CPC. Or, schimbarea compunerii completului de judecată poate fi determinată de incidente procedurale precum recuzarea, abținerea și concediile magistraților (inclusiv concediul medical). Principiul continuității implică unica condiție ca hotărârea să fie pronunțată de judecătorii care au participat la dezbaterile în fond, această condiție fiind respectată în cauză. În final a apreciat că neregularitatea privind schimbarea componenței completului de judecată dispusă printr-o hotărâre a colegiului de conducere poate fi analizată în concret/efectiv de instanța de recurs în cadrul motivului de casare prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 2 teza finală CPC, prin raportare la dispozițiile art. 19 și art. 214 alin. (1) și (2) din același cod, chiar dacă nu a fost pronunțată o hotărâre în materia contenciosului administrativ.

VI. Punctul de vedere al completului de judecată care a formulat sesizarea cu privire la dezlegarea chestiunii de drept

27. Instanța de trimitere a apreciat că în calea de atac a recursului pot fi analizate în concret/efectiv criticile privind legalitatea măsurii de schimbare a compunerii/componenței completului de apel dispuse printr-o hotărâre a colegiului de conducere al instanței.

28. S-a argumentat că nicio dispoziție referitoare la hotărârile colegiului de conducere cu privire la modificarea/schimbarea compunerii completului de judecată nu prevede posibilitatea exercitării vreunei căi de atac împotriva hotărârii respective.

29. În lipsa unei dispoziții legale contrare, în cadrul motivului de recurs prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC, nu se poate invoca necesitatea contestării prealabile a hotărârii colegiului de conducere în procedura contenciosului administrativ.

30. Astfel, instanța de recurs este competentă să analizeze toate aspectele referitoare la acest motiv de nelegalitate, raportându-se la prevederile Codului de procedură civilă, care se aplică cu prioritate în raport cu hotărârea colegiului de conducere; aceasta din urmă are valoarea probatorie a unui înscris depus în susținerea aplicării corecte a dispozițiilor legale incidente cu privire la schimbarea/modificarea compunerii completului de judecată.

31. Simpla existență a unei hotărâri a colegiului de conducere nu este suficientă pentru verificarea incidenței motivului de casare de la art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC, fiind necesară întrunirea a două cerințe cumulative: motivele obiective temeinic justificate (astfel cum impune art. 19 CPC) și actul doveditor (hotărârea respectivă sau proces-verbal).

32. De altfel, prerogativa instanței de recurs de a analiza legalitatea schimbării compunerii completului de judecată rezultă din stabilirea de către legiuitor a unui motiv de casare expres referitor la acest aspect.

33. Dacă s-ar fi apreciat că o astfel de încălcare nu este de o importanță deosebită, nu ar mai fi fost reglementat în mod distinct acest motiv de casare, care se circumscrie celor de ordine publică.

VII. Jurisprudența instanțelor naționale

34. Curțile de Apel Cluj, Craiova, Galați, Oradea, Pitești și Timișoara au transmis practică judiciară relevantă asupra chestiunii de drept supuse dezlegării, iar Curțile de Apel Brașov, București, Cluj, Galați, Iași, Oradea, Suceava și Timișoara au comunicat punctele de vedere ale judecătorilor asupra aceleiași chestiuni, din care au rezultat două opinii.

35. **Într-o primă opinie** s-a apreciat că motivul privind legalitatea măsurii de schimbare a compunerii completului de judecată dispuse printr-o hotărâre a colegiului de conducere al instanței de apel poate fi analizat exclusiv pe calea contenciosului administrativ (Curtea de Apel București, Secțiile civile și Secția a X-a de contencios administrativ și fiscal și pentru achiziții publice, Curtea de Apel Cluj, Secția a II-a civilă, Curtea de Apel Iași, Secția civilă, Curtea de Apel Oradea, Secția a II-a civilă, și Curtea de Apel Suceava, Secția de contencios administrativ și fiscal, Tribunalele Arad, București, Bistrița-Năsăud, Covasna, Ialomița, Ilfov, Teleorman, Suceava, Vaslui și Iași, Secția I civilă). S-a argumentat că hotărârea colegiului de conducere prin care se dispune schimbarea compunerii completului de judecată are natura unui act administrativ în privința căruia operează prezumția de legalitate. Or, această prezumție poate fi răsturnată numai prin mijloacele prevăzute de lege, și anume acțiunea în contencios administrativ și excepția de nelegalitate. În cadrul motivului de casare reglementat de art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC ar putea fi analizate doar criticile care vizează, spre exemplu, lipsa unei hotărâri a colegiului de conducere referitoare la schimbarea compunerii completului de judecată, participarea la soluționarea cauzei a altui judecător decât cel stabilit prin hotărârea respectivă sau stabilirea compunerii completului în baza unei hotărâri anulate în procedura contenciosului administrativ.

36. În sensul primei opinii a fost identificată decizia nr. 805/CA/2021-R din 7 octombrie 2021 a Curții de Apel Oradea, Secția de contencios administrativ și fiscal, prin care s-a analizat în procedura contenciosului administrativ legalitatea unei hotărâri a colegiului de conducere în baza căreia s-a dispus schimbarea compunerii completului de judecată.

37. **Într-o a doua opinie** s-a apreciat că motivul privind legalitatea măsurii de schimbare a compunerii completului de judecată dispuse printr-o hotărâre a colegiului de conducere al instanței de apel poate fi analizat în concret/efectiv de către instanța de recurs (Curtea de Apel București, Secția a VIII-a contencios administrativ și fiscal, Curtea de Apel Galați, Secția pentru cauze de contencios administrativ și fiscal, Tribunalul Iași, Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal, Tribunalul Giurgiu și Judecătoria Iași). În fundamentarea acestei opinii s-a arătat că instanța de recurs este competentă să analizeze toate aspectele circumscrise motivului de casare prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC, hotărârea colegiului de conducere având valoarea probatorie a unui înscris care permite verificarea corectei aplicări a dispozițiilor referitoare la schimbarea compunerii completului. De altfel, cazurile și condițiile de schimbare a compunerii completului sunt reglementate prin norme de organizare judiciară a căror încălcare poate fi invocată în cadrul motivului de casare anterior evocat.

38. În sensul acestei opinii au fost identificate următoarele hotărâri judecătorești definitive: decizia civilă nr. 188/2020 din 14 iulie 2020 a Curții de Apel Pitești, Secția I civilă, decizia nr. 242/2021 din 9 martie 2021 a Curții de Apel Galați, Secția contencios administrativ și fiscal, decizia civilă nr. 246/2021-R din 13 octombrie 2021 a Curții de Apel Oradea, Secția I civilă, decizia civilă nr. 1.485 din 4 noiembrie 2021 a Curții de Apel Timișoara, Secția de contencios administrativ și fiscal, deciziile civile nr. 8/2022 și nr. 12/2022 din 12 ianuarie 2022 ale Curții de Apel Pitești, Secția I civilă, decizia civilă nr. 374 din 24 martie 2022 a Curții de Apel Cluj, Secția a III-a contencios administrativ și fiscal, și decizia nr. 1 din 10 ianuarie 2023 a Curții de Apel Craiova, Secția a II-a civilă.

39. Ministerul Public, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, a comunicat că, la nivelul Secției judiciare, Serviciul judiciar civil, nu se verifică, în prezent, practică judiciară în vederea promovării unui eventual recurs în interesul legii cu privire la problema de drept care formează obiectul sesizării.

VIII. Jurisprudența Curții Constituționale

40. Prin Decizia nr. 644 din 13 decembrie 2022, publicată în M. Of. nr. 328 din 19 aprilie 2023, Curtea Constituțională a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate invocată și a constatat că dispozițiile art. 19 și ale art. 214 alin. (2) CPC, precum și ale art. 11, 52, 53 și 139 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară sunt constituționale în raport cu criticile formulate. În considerentele de la paragraf. 20, 23 și 25 s-au reținut următoarele: „(...) Prin Decizia nr. 470 din 8 iulie 2021, publicată în M. Of. nr. 1164 din 8 decembrie 2021, Curtea a reținut, referitor la competența colegiilor de conducere ale curților de apel, ale tribunalelor, ale tribunalelor specializate și ale judecătorilor de a stabili modalitatea de desemnare a membrilor completurilor de judecată, că ceea ce se critică este însăși ideea de investire *ex lege* a acestora cu competența de a stabili compunerea completurilor, ceea ce înseamnă că pot opta pentru o anumită modalitate concretă de desemnare a membrilor completurilor, tocmai pentru că legea nu reglementează dacă aceasta se face aleatoriu sau prin nominalizare. Or, legiuitorul are opțiunea să stabilească el însuși organul competent să aprobe/valideze compunerea completurilor de judecată sau, din contră, să lase acest aspect în sfera actelor administrative normative. Investiția/desemnarea colegiilor de conducere *ex lege* cu competența de a stabili ele însele compunerea completurilor de judecată nu pune nicio problemă de constituționalitate. Curtea nu are competența să cenzureze opțiunea legiuitorului de a stabili la nivelul curților de apel, al tribunalelor sau al judecătorilor organul competent să aprobe/valideze compunerea completurilor de judecată, iar la nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție să lase stabilirea organului competent în sarcina colegiului de conducere. (...) Dacă legea nu prevede în mod expres ca desemnarea membrilor completurilor să se facă prin tragere la sorți sau prin nominalizare expresă, iar actul administrativ cu caracter normativ a reglementat, în lipsa unei dispoziții legale restrictive, una dintre aceste două modalități înseamnă că această compunere a completului, sub aspectul desemnării membrilor săi, a fost realizată în baza și în temeiul legii, cu alte cuvinte, prin lege (...). Referitor la dispozițiile art. 11 din Legea nr. 304/2004, Curtea a reținut că activitatea de judecată se desfășoară cu respectarea «principiilor distribuirii aleatorii a dosarelor și continuității», iar, potrivit art. 53 alin. (1) din aceeași lege, «repartizarea cauzelor pe complete de judecată» se face în mod aleatoriu, în sistem informatizat. Prin reglementarea criticată, legiuitorul a instituit o excepție de la principiul continuității, prevăzând că pot exista motive obiective pentru care judecătorul să nu poată participa la judecată. Faptul că în cuprinsul legii nu sunt enumerate aceste motive obiective nu poate conduce la neconstituționalitatea textului de lege criticat, deoarece legiuitorul nici nu ar fi putut să prevadă, în mod exhaustiv, aceste situații obiective. În acest sens, dispozițiile art. 52 alin. (1) teza finală prevăd că schimbarea membrilor completurilor se face în mod excepțional, pe baza criteriilor obiective stabilite de Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești”.

IX. Jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție

41. Nu au fost identificate decizii relevante pronunțate de instanța supremă în mecanismele de unificare a practicii judiciare. În schimb, la nivelul secțiilor Înaltei Curți de Casație și Justiție au fost identificate hotărâri judecătorești definitive a căror examinare trimite la concluzia că instanța supremă, ca instanță sesizată cu soluționarea unor cereri de recurs în cuprinsul cărora a fost invocat (și) motivul de casare prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC, nu a efectuat, pe cale incidentală, verificări de legalitate a hotărârilor colegiului de conducere prin care s-a dispus modificarea componenței completului de judecată.

X. Raportul asupra chestiunii de drept

42. Judecătorii-raportori au apreciat că, în cadrul motivului de recurs prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC, nu pot fi analizate criticile privind legalitatea măsurii de schimbare a compunerii completului de judecată în apel dispuse printr-o hotărâre a colegiului de conducere al instanței, legalitatea acestei hotărâri putând fi analizată exclusiv pe calea contenciosului administrativ.

XI. Înalta Curte de Casație și Justiție

XI.1. Asupra admisibilității sesizării

43. Cu titlu prealabil analizei fondului problemei de drept supuse dezbaterii, se impune verificarea împrejurării dacă, în raport cu întrebarea formulată de titularul sesizării, sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate pentru pronunțarea unei hotărâri prelabile, în conformitate cu prevederile art. 519 CPC.

44. Potrivit acestor dispoziții legale, „*Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, este nouă și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată*”.

45. Pentru declanșarea acestei proceduri, legiuitorul, în cuprinsul art. 519 CPC, a instituit condițiile de admisibilitate care trebuie îndeplinite cumulativ, respectiv:

- existența unei cauze aflate în curs de judecată, în ultimă instanță;
- cauza care face obiectul judecății să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea acesteia;
- ivirea unei chestiuni de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată;
- chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită să fie nouă;

– chestiunea de drept să nu fi făcut obiectul statuării Înaltei Curți de Casație și Justiție și nici obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

46. Verificarea admisibilității prezentei sesizări relevă îndeplinirea condițiilor prevăzute de lege pentru pronunțarea unei hotărâri prelabile.

47. Astfel, litigiul în legătură cu care s-a formulat sesizarea este în curs de judecată, Curtea de Apel Pitești, Secția I civilă, investită fiind cu soluționarea recursului declarat împotriva unei hotărâri pronunțate în apel de Tribunalul Vâlcea, urmând să soluționeze cauza prin pronunțarea unei hotărâri care, potrivit art. 634 alin. (1) pct. 5 CPC, este definitivă.

48. În privința condiției referitoare la existența unei probleme de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei, se constată că, deși art. 519 CPC nu definește noțiunea de „chestiune de drept”, trebuie considerat că pentru a fi vorba despre o problemă de drept reală este necesar ca norma de drept disputată să fie îndoielnică, imperfectă, lacunară sau neclară. Chestiunea de drept supusă dezbaterii trebuie să fie una veritabilă, legată de posibilitatea de a interpreta diferit un text de lege, fie din cauză că acest text este incomplet, fie pentru că nu este corelat cu alte dispoziții legale, fie pentru că se pune problema că nu ar mai fi în vigoare.

49. În același sens, întrebarea formulată în cadrul procedurii prelabile trebuie să vizeze o chestiune de drept punctuală, astfel încât soluția dată în această procedură să aibă în vedere numai chestiunea respectivă, iar nu întreaga problematică a unei dispoziții legale.

50. Astfel, există o deosebire esențială între procedura hotărârii prelabile și recursul în interesul legii: în primul caz se rezolvă o chestiune de drept punctuală, de care depinde soluționarea pe fond a cauzei; în al doilea caz se rezolvă, de regulă, o problemă de drept generică, de principiu.

51. În înțelesul legii, chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită trebuie să fie specifică, urmărind interpretarea punctuală a unui text legal, fără a-i epuiza sensurile sau aplicabilitatea; întrebarea instanței trebuie să fie una calificată, iar nu generică și pur ipotetică.

52. În același timp, problema de drept trebuie să fie reală, iar nu aparentă, să privească interpretarea diferită sau contradictorie a unui text de lege, a unei reguli cutumiare neclare, incomplete sau, după caz, incerte ori incidența unor principii generale ale dreptului, al căror conținut sau a căror sferă de acțiune este discutabilă.

53. Cum de chestiunea de drept respectivă depinde soluționarea pe fond a cauzei, aceasta înseamnă că ea trebuie să fie una importantă, esențială și să se regăsească în soluția ce va fi cuprinsă în dispozitivul hotărârii ce urmează să fie dată, indiferent dacă acțiunea este admisă sau respinsă. În acest sens, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, a statuat deja că admisibilitatea procedurii hotărârii prelabile este condiționată de împrejurarea ca interpretarea pe care o va da instanța supremă să producă consecințe juridice de natură să determine soluționarea pe fond a cauzei, iar chestiunea de drept să conducă la dezlegarea fondului litigiului, prin statuarea neechivocă asupra raportului juridic dedus judecății.

54. Din această perspectivă se poate constata că întrebarea adresată de către Curtea de Apel Pitești respectă aceste exigențe, ea punând în discuție înțelesul și limitele de aplicare ale uneia dintre ipotezele conținute în motivul de recurs prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC. Dificultatea problemei de drept rezultă din faptul că aceste dispoziții legale nu precizează într-o manieră lipsită de orice echivoc care sunt limitele de verificare recunoscute instanței de recurs, existând, din acest motiv, divergențe în interpretarea textului legal.

55. De asemenea, este îndeplinită și cerința noutății chestiunii de drept supuse interpretării, în condițiile în care aceasta, potrivit art. 519 CPC, reprezintă o condiție distinctă de admisibilitate. Aceasta este îndeplinită atunci când chestiunea de drept își are izvorul în reglementări nou-intrate în vigoare, iar instanțele nu i-au dat încă o anumită interpretare și aplicare la nivel jurisprudențial, ori dacă se impun anumite clarificări, într-un context legislativ nou sau modificat față de unul anterior, de natură să impună reevaluarea sau reinterpretarea normei de drept analizate.

56. La stabilirea elementului de noutate a chestiunii de drept a cărei interpretare se solicită trebuie plecat de la următoarele premise:

- asigurarea funcției mecanismului hotărârii prelabile, de prevenire a practicii judiciare neunitare;
- evitarea paralelismului și suprapunerii cu mecanismul recursului în interesul legii.

57. Potrivit jurisprudenței Înaltei Curți de Casație și Justiție, în situația în care există un număr semnificativ de hotărâri judecătorești care să fi soluționat diferit, în mod constant, o problemă de drept, într-o anumită perioadă de timp, mecanismul legal de unificare a practicii judiciare este cel cu funcție de reglare „*a posteriori*”, respectiv recursul în interesul legii, iar nu hotărârea prelabilă.

58. În cazul de față, examenul jurisprudențial efectuat a relevat că nu s-a acumulat o suficientă jurisprudență, unitară sau neunitară, în legătură cu chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită, context în care există interes pentru formularea unei cereri de pronunțare a unei hotărâri prelabile în scopul prevenirii apariției unei practici neunitare. Analiza punctelor de vedere divergente exprimate de instanțe oferă indicii îndeajuns de caracterizate în sensul posibilității apariției unei practici neunitare în problema de drept disputată.

59. Prin urmare, condiția noutății se verifică, iar necesitatea interpretării normelor de drept în discuție, prin intervenția instanței supreme, devine pregnantă și de actualitate.

60. Totodată, se constată că asupra acestei chestiuni de drept Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat anterior pe calea unui recurs în interesul legii ori a unei alte hotărâri prelabile, astfel cum s-a arătat deja mai sus.

61. Față de cele ce precedă, se reține că sesizarea întrunește cumulativ condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 519 CPC, astfel încât, în exercitarea rolului constituțional ce revine Înaltei Curți de Casație și Justiție, se impune a se da eficiență mecanismului de unificare reprezentat de pronunțarea unei hotărâri prealabile, în vederea atingerii dezideratului acestei instituții procesuale, respectiv preîntâmpinarea soluționării diferite a unei chestiuni de drept de către instanțele judecătorești (control „*a priori*”), în scopul înlăturării oricărei incertitudini care ar putea plana asupra securității raporturilor juridice deduse judecății.

XI.2. Asupra fondului sesizării

62. Potrivit dispozițiilor art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC, cuprinse în reglementarea dedicată căii extraordinare de atac a recursului, casarea unei hotărâri se poate cere „*dacă hotărârea a fost pronunțată de alt judecător decât cel care a luat parte la dezbaterile în fond a procesului sau de un alt complet de judecată decât cel stabilit aleatoriu pentru soluționarea cauzei ori a cărui compunere a fost schimbată, cu încălcarea legii*”.

63. Se poate observa că acest motiv de casare valorizează principiul continuității completului de judecată și, în relație cu el, pe cel al repartizării aleatorii a cauzelor, evocând trei ipoteze: *prima*, referitoare la situația în care hotărârea a fost pronunțată de un alt judecător decât acela care făcuse parte din completul de judecată cu ocazia dezbaterii pe fond a procesului; *a doua*, privitoare la situația în care, deși în urma repartizării aleatorii a cauzei se stabilise un anumit complet de judecată, hotărârea a fost pronunțată de un alt complet decât acela desemnat aleatoriu; *a treia*, referitoare la situația în care cauza fusese repartizată aleatoriu unui anumit complet de judecată, având în componența lui anumiți judecători, însă compunerea completului a fost schimbată pe parcursul judecății, unul sau unii dintre judecătorii inițiali fiind înlocuiți (înlocuiți) cu încălcarea legii, astfel că hotărârea judecătorească a ajuns să fie pronunțată de alți judecători decât aceia care, la momentul repartizării aleatorii, compuneau completul de judecată.

64. În legătură cu soluționarea prezentei sesizări, văzând conținutul întrebării adresate Înaltei Curți de Casație și Justiție de instanța de trimitere, precum și particularitățile procesului (cu deosebire conținutul cererii de recurs) în cadrul căruia s-a decis că este oportună declanșarea procedurii de sesizare a instanței supreme în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, se impune concluzia că prezintă interes cea de-a treia ipoteză evocată mai sus.

65. Astfel fiind, dintr-o asemenea perspectivă este necesar a analiza chestiunea de drept în discuție în relație cu reglementarea legală a principiului repartizării aleatorii a cauzelor și a celui al continuității, precum și cu celelalte elemente de reglementare care, împreună, îngăduie dezlegarea problemei juridice deduse Înaltei Curți de Casație și Justiție, după cum se va arăta în continuare.

66. Potrivit dispozițiilor art. 6 alin. (1) CPC – ca text echivalent, în reperele lui esențiale, celui conținut în art. 6 alin. (1) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale –, „Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în termen optim și previzibil, de către o instanță independentă, imparțială și stabilită de lege. În acest scop, instanța este datoră să dispună toate măsurile permise de lege și să asigure desfășurarea cu celeritate a judecății”.

67. Dreptul la judecarea cauzei în mod echitabil pe care normele în discuție îl evocă, atribuindu-i valențele unui reper fundamental al judecății, trebuie înțeles ca fiind un concept-sinteză, posedând valențe integratoare, căci el însumează sau trebuie să însumeze o mare parte dintre componentele pe care buna administrare a justiției le pretinde sau, altfel spus, în absența cărora o bună justiție nu ar putea fi realizată.

68. Între regulile cu valoare de garanție a dreptului la un proces echitabil se regăsește și principiul – fundamental – al continuității, afirmat prin dispozițiile art. 19 CPC: „*Judecătorul investit cu soluționarea cauzei nu poate fi înlocuit pe durata procesului decât pentru motive temeinice, în condițiile legii*”.

69. Această idee directoare este reafirmată de legiuitor în cuprinsul art. 214 CPC (având denumirea marginală „*Continuitatea instanței*”), potrivit căruia:

„(1) Membrii completului care judecă procesul trebuie să rămână aceiași în tot cursul judecății.

(2) În cazurile în care, pentru motive temeinice, un judecător este împiedicat să participe la soluționarea cauzei, acesta va fi înlocuit în condițiile legii.

(3) Dacă înlocuirea prevăzută la alin. (2) a avut loc după ce s-a dat cuvântul în fond părților, cauza se repune pe rol”.

70. Nu doar corecta, ci însăși deplina înțelegere a principiului continuității obligă, în actuala ambianță normativă, la a observa că acest principiu este afirmat inclusiv prin dispozițiile art. 13 din Legea nr. 304/2022 privind organizarea judiciară (Legea nr. 304/2022), potrivit căreia „*Activitatea de judecată se desfășoară cu respectarea principiilor distribuirii aleatorii a dosarelor și continuității, cu excepția situațiilor în care judecătorul nu poate participa la judecată din motive obiective*”. De remarcat că precedentă lege a organizării judiciare (Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, cu modificările și completările ulterioare) conținea, în art. 11, un text similar, legiuitorul menținând, în mod consecvent, reglementarea și în cuprinsul noii legi în materie.

71. Complementar și întregitor, art. 58 din Legea nr. 304/2022 prevede, la alin. (1), că: „*Repartizarea cauzelor pe completuri de judecată se face în mod aleatoriu, în sistem informatizat*”, fiind astfel precizată legal modalitatea în care repartizarea aleatorie este realizată, anume în sistem informatizat. Totodată, prin alin. (2) al aceluiași articol este reiterat principiul continuității, fiind evidențiate forța lui imperativă și caracterul excepțional al derogărilor de

la acest principiu: „Cauzele repartizate unui complet de judecată nu pot fi trecute altui complet decât în condițiile prevăzute de lege”.

72. Se poate observa că spre deosebire de Codul de procedură civilă, care evocă și reglementează numai principiul continuității, art. 13 din Legea nr. 304/2022 se referă, în conținutul său, și la principiul distribuirii aleatorii a dosarelor. Această manieră de reglementare nu poate fi considerată întâmplătoare: dispunând astfel, legiuitorul recunoaște puternica legătură dintre cele două principii, interferența lor dobândind, între anumite limite și cu anumite particularități, valențele unei veritabile consubstanțialități.

73. Impunând principiul repartizării aleatorii a dosarelor, legiuitorul a avut în intenție înlăturarea oricăror forme de control al modului de repartizare a proceselor către completele de judecată, considerând că unul dintre elementele care asigură independența și imparțialitatea instanței este reprezentat de instituirea repartizării aleatorii în sistem informatizat a cauzelor; aceasta este, așadar, înțeleasă ca fiind o modalitate de atribuire sustrasă oricăror forme de influență subiectivă și oricăror interese nelegitime, ea având aptitudinea de a contribui la garantarea efectivă a dreptului părților la un proces echitabil.

74. Astfel fiind, rezultă din cele de mai sus că, în mod specific și sub anumite aspecte, principiul continuității instanței reprezintă complementul natural al regulii repartizării aleatorii a proceselor. Aplicarea conjugată a acestor două reguli, bazată pe fructificarea relației dintre ele, trebuie să însemne că, dacă un proces a fost repartizat unui complet de judecată, acesta, prin judecătorii care îl alcătuiesc, trebuie, în principiu, să procedeze la judecarea cauzei, el fiind acela care va efectua toate actele și demersurile procesuale care, potrivit legii, cad în sarcina instanței și, la final, va pronunța hotărârea.

75. Dacă nu s-ar proceda astfel, îngăduindu-se schimbarea nejustificată a componenței completului pe parcursul judecării, regula repartizării aleatorii ar rămâne fără substanță, deci fără consecințe reale și efective în planul asigurării unei justiții independente și imparțiale și, mai mult, ferite de suspiciuni și neîncredere.

76. Dintr-o asemenea perspectivă este necesar să fie înțelese dispozițiile art. 13 și 58 din Legea nr. 304/2022, precum și cele ale art. 19 și 214 CPC, situațiile în care s-ar putea dispune sau ar putea interveni schimbarea componenței completului de judecată trebuind să rămână excepționale, adică permise doar pentru motive temeinice (obiective).

77. Deși legea nu definește și, în genere, nu oferă elemente care să faciliteze, cu referire la situațiile în care un judecător desemnat aleatoriu nu ar putea participa la judecată, înțelegerea sintagmelor „*pentru motive temeinice*”, respectiv „*din motive obiective*”, nu încapă nicio îndoială că trebuie să fie vorba despre situații cu adevărat serioase și justificate, care exclud (sau trebuie să aibă vocația de a exclude) orice formă de influențare nelegitimă a repartizării aleatorii realizate la momentul înregistrării dosarului.

78. Sub acest aspect, se cuvine menționat că, prin Decizia nr. 644 din 13 decembrie 2022, Curtea Constituțională a statuat că „Faptul că în cuprinsul legii nu sunt enumerate aceste motive obiective nu poate conduce la neconstituționalitatea textului de lege criticat, deoarece legiuitorul nici nu ar fi putut să prevadă, în mod exhaustiv, aceste situații obiective. În acest sens, dispozițiile art. 52 alin. (1) teza finală prevăd că schimbarea membrilor completurilor se face în mod excepțional, pe baza criteriilor obiective stabilite de Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești” (parag. 25).

79. Caracterul excepțional al situațiilor în care poate interveni schimbarea judecătorilor care compun completurile de judecată este stabilit și prin prevederile art. 101 alin. (6) din teza a doua din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, aprobat prin Hotărârea Secției pentru judecatori a Consiliului Superior al Magistraturii nr. 3.243/2022, cu modificările ulterioare (*Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești*), potrivit cărora „*Schimbarea judecătorilor care compun completurile de judecată se va putea realiza doar pentru motive obiective, în condițiile legii*”.

80. În practica judiciară au fost considerate ca motive întemeiate (obiective) în raport cu care este posibilă, din punct de vedere legal, schimbarea componenței completului de judecată situațiile în care, spre exemplu, judecătorii s-ar afla în imposibilitate de a lua parte la judecată din cauza bolii, exercitării dreptului la concediu de odihnă, îndeplinirii altor obligații profesionale, detașării, delegării, transferului, suspendării din funcție, încetării calității de judecător sau promovării la o altă instanță. De asemenea, constituie un motiv de înlocuire a judecătorului inițial desemnat să judece cauza admiterea unei declarații de abținere sau a unei cereri de recuzare.

81. Potrivit dispozițiilor art. 57 alin. (1) din Legea nr. 304/2022, „*Colegiile de conducere stabilesc compunerea completurilor de judecată la începutul anului, urmărind asigurarea continuității completului. Schimbarea membrilor completurilor de judecată se face în mod excepțional, pe baza criteriilor obiective stabilite de Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, care vor exclude înlocuirea arbitrară a acestora*”.

82. Aceste dispoziții legale atribuie, așadar, colegiilor de conducere ale judecătorilor, tribunalelor și curților de apel prerogativa de a stabili, la începutul fiecărui an, compunerea completurilor de judecată, punerea lor mai detaliată în aplicare realizându-se prin prevederile art. 17 alin. (1) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești. Potrivit acestor prevederi, „*Colegiul de conducere îndeplinește următoarele atribuții referitoare la problemele generale de conducere a instanței stabilite prin lege sau regulament: (...)*

e) *stabilește, la începutul anului, compunerea completurilor de judecată, altele decât cele specializate, la propunerea președintelui instanței, urmărind asigurarea continuității acestora (...).*

f) aprobă, în mod excepțional, schimbarea membrilor completurilor de judecată, altele decât cele specializate, la propunerea președintelui instanței, în cazurile în care, din motive obiective, se impune aceasta (...).

83. *Mutatis mutandis*, dispoziții asemănătoare se regăsesc și în Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție: potrivit prevederilor art. 19 pct. 2 lit. c) din acest regulament, Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție „*aprobă înființarea completurilor de judecată din cadrul secțiilor, compunerea acestora și listele de permanență corespunzătoare, la propunerea președinților de secție*”.

84. Atribuțiile conferite prin lege (și, subsecvent, prin regulament) colegiilor de conducere ale instanțelor judecătorești, în ce privește stabilirea componenței completurilor de judecată și reglementarea situațiilor în care, în mod excepțional, se impune schimbarea membrilor completurilor de judecată, trebuie puse în relație cu natura juridică a acestei structuri administrative, precum și cu statutul ei legal.

85. Potrivit dispozițiilor art. 30 alin. (1) din Legea nr. 304/2022, „*Conducerea Înaltei Curți de Casație și Justiție se exercită de președinte, 2 vicepreședinți și colegiul de conducere. Colegiul de conducere hotărăște cu privire la problemele generale de conducere ale instanței stabilite de lege în competența acestuia*”. Corelativ, art. 31 alin. (1) lit. b) din aceeași lege menționează că între atribuțiile Colegiului de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție se află și aceea de a aproba „*înființarea completurilor de judecată, compunerea acestora și listele de permanență corespunzătoare (...)*”.

86. Referitor la conducerea celorlalte instanțe judecătorești, art. 54 alin. (1) din Legea nr. 304/2022 prevede că „*În cadrul fiecărei instanțe judecătorești funcționează un colegiu de conducere, care hotărăște cu privire la problemele generale de conducere ale instanței (...)*”.

87. Coroborând toate aceste dispoziții legale, se poate trage concluzia că, în actualul sistem de organizare judiciară, colegiile de conducere ale instanțelor judecătorești sunt structuri interne ale instanțelor învestite prin lege cu prerogative administrative și de reglementare care urmăresc în activitatea lor un interes legitim public. Colegiile de conducere posedă, așadar, competență administrativă, fiindu-le conferite prin lege, în regim de putere publică, atribuții privitoare la organizarea executării și executarea în concret a legii, în scopul de a asigura buna desfășurare a activității sistemului judiciar.

88. Întrucât instanțele judecătorești sunt, în sensul prevederilor art. 2 alin. (1) lit. b) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare (*Legea nr. 554/2004*), autorități publice, adică organe de stat care acționează în regim de putere publică pentru satisfacerea unui interes legitim public, iar colegiile de conducere ale instanțelor reprezintă, după cum s-a arătat deja, structuri de conducere ale acestora, se impune inclusiv concluzia că actele emise de colegiile de conducere în regim de putere publică, în vederea organizării executării legii sau a executării în concret a legii, care dau naștere, modifică sau sting raporturi juridice, pot fi caracterizate ca fiind acte administrative cu caracter individual sau normativ, după caz, în înțelesul avut în vedere prin prevederile art. 2 alin. (1) lit. c) din legea evocată.

89. Având această natură juridică, este necesar a considera și că, exceptând situațiile în care, prin norme speciale și derogatorii, legea ar stabili altfel, legalitatea lor ar putea fi cercetată exclusiv în condițiile prevăzute de Legea nr. 554/2004, ca act normativ ce reprezintă dreptul comun (adică norma generală) al contenciosului administrativ, anume pe calea excepției de nelegalitate (sub condiția ca, în concret, actul administrativ să fie unul cu caracter individual – art. 4 din lege), respectiv pe calea acțiunii judiciare în contencios administrativ (art. 8 din aceeași lege).

90. Potrivit dispozițiilor art. 4 alin. (1) din Legea nr. 554/2004, „*Legalitatea unui act administrativ cu caracter individual, indiferent de data emiterii acestuia, poate fi cercetată oricând în cadrul unui proces, pe cale de excepție, din oficiu ori la cererea părții interesate*”. Corelativ, art. 8 din aceeași lege prevede, la alin. (1), că „*Persoana vătămată într-un drept recunoscut de lege sau într-un interes legitim printr-un act administrativ unilateral, nemulțumită de răspunsul primit la plângerea prealabilă sau care nu a primit niciun răspuns în termenul prevăzut la art. 2 alin. (1) lit. h), poate sesiza instanța de contencios administrativ competentă, pentru a solicita anularea în tot sau în parte a actului, repararea pagubei cauzate și, eventual, reparații pentru daune morale (...)*”.

91. Se poate deci conchide că, în considerarea particularităților lor juridice și a interesului public care le este, în mod obișnuit, asociat, legiuitorul a considerat potrivit să creeze un regim distinct și special de verificare a legalității actelor administrative, sustrăgându-le regulilor comune ale contenciosului judiciar. Astfel fiind, acest regim juridic derogatoriu trebuie să beneficieze de preferință în aplicare, în concretizarea principiului potrivit căruia legea specială derogă de la cea generală (*specialia generalibus derogant*), căci doar în acest fel voința legiuitorului ajunge să se impună.

92. Rezultă, totodată, și că pentru a putea considera că în cazul anumitor acte administrative regimul juridic de verificare a legalității lor (adică, altfel spus, al atacării lor) este altul decât cel general stabilit prin Legea nr. 554/2004, este necesar să existe un fundament legal expres și neechivoc, adică o dispoziție legală care, în mod expres, să instituie, pentru o anumită categorie de acte administrative, un alt regim juridic. În lipsa unei reglementări astfel dedicate, rămâne că legea comună în materie trebuie să triumfe, aceasta impunându-se ori de câte ori prin norme speciale nu se dispune altfel.

93. În ce privește situația în care, potrivit celor arătate în cuprinsul întrebării ce alcătuiește sesizarea de față, schimbarea componenței completului de judecată a fost dispusă printr-o hotărâre a colegiului de conducere al

instanței, este util a se avea în vedere că prin conținutul său concret [*„Casarea unor hotărâri se poate cere (...) dacă hotărârea a fost pronunțată de alt judecător decât cel care a luat parte la dezbaterile pe fond a procesului sau de un alt complet de judecată decât cel stabilit aleatoriu pentru soluționarea cauzei ori a cărui compunere a fost schimbată, cu încălcarea legii”*], motivul de recurs stabilit prin dispozițiile art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC nu ar putea fi înțeles în sensul că i-ar îngădui instanței de recurs să verifice inclusiv legalitatea hotărârii colegiului de conducere al instanței prin care, pe timpul judecății, componența completului de judecată a fost schimbată.

94. Pentru a considera altfel, era necesar ca legiuitorul să fi prevăzut într-o manieră în totul neîndoieabilă, deci în cuprinsul unei dispoziții legale exprese, că prin invocarea motivului de recurs în discuție și în cadrul controlului jurisdicțional pe care declararea recursului îl provoacă este posibilă și verificarea, pe cale incidentală, a legalității hotărârii colegiului de conducere.

95. Ipoteza evocată în partea finală a motivului de recurs în discuție [*„(...) ori a cărui compunere a fost schimbată, cu încălcarea legii”*] nu poate avea deci o altă semnificație, ceea ce înseamnă că, investită fiind cu soluționarea unui recurs întemeiat pe acest motiv, instanța de recurs va putea verifica dacă, în acord cu dispozițiile în materie ale Legii nr. 304/2022 (sau, după caz, ale Legii nr. 304/2004) și ale Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești, există o hotărâre a colegiului de conducere al instanței pe baza căreia schimbarea componenței completului de judecată să fi fost dispusă, fără însă a putea trece inclusiv la cercetarea legalității înseși a respectivei hotărâri.

96. Verificarea, pe fondul ei, a legalității hotărârii colegiului de conducere va putea fi făcută doar în condițiile prevăzute de Legea nr. 554/2004, în considerarea regimului juridic distinct de control al legalității pe care legiuitorul a înțeles să îl instituie în privința actelor administrative.

97. Nu trebuie omisă nici împrejurarea că, fiind un act administrativ emis de un colegiu de conducere al unei instanțe judecătorești, ca autoritate publică înzestrată prin lege cu competență administrativă și care acționează în regim de putere publică, hotărârea colegiului de conducere se bucură de o prezumție de legalitate, deci de validitate juridică intrinsecă, în considerarea căreia, până la eventuala ei desființare în condițiile legii, respectiva hotărâre produce în mod deplin efectele juridice ce îi sunt proprii.

98. În fine, nu este lipsit de interes a observa că atunci când legiuitorul a dorit ca în cadrul procesului civil să îngăduie verificarea legalității unor acte sau măsuri procedurale care au avut ca efect schimbarea componenței completului de judecată, a prevăzut aceasta în mod expres, uzând de dispoziții legale lipsite de echivoc. Spre exemplu, în cazul soluționării cererilor de abținere sau recuzare (art. 50-53 CPC) s-a prevăzut o procedură clară atât în ceea ce privește derularea ei, cât și în ceea ce privește efectele ei, inclusiv regimul căilor de atac aflate la dispoziția părților, știut fiind că aspectele privitoare la stabilirea aleatorie a completului de judecată, la continuitatea și imutabilitatea acestuia sau la excepțiile de la această regulă sunt, cu evidență, de ridicată însemnătate.

99. În concluzie, în urma interpretării literale, sistematice și teleologice a dispozițiilor legale relevante, rezultă că, *de lege lata*, nu este posibilă, în cadrul motivului de recurs prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC, verificarea legalității măsurii de schimbare a compunerii completului de judecată, măsură dispusă printr-o hotărâre a colegiului de conducere.

100. Pentru aceste considerente, în temeiul art. 519, cu referire la art. 521 CPC,

Înalta Curte de Casație și Justiție, în numele legii, decide:

Admite sesizarea formulată de Curtea de Apel Pitești, Secția I civilă, în dosarul nr. 5.465/288/2017**, în vederea pronunțării unei hotărâri prelabile și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea dispozițiilor art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC, prin raportare la cele ale art. 19 și 214 din același cod, în cadrul motivului de recurs prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 2 CPC nu pot fi analizate criticile privind legalitatea măsurii de schimbare a compunerii completului de judecată în apel dispuse printr-o hotărâre a colegiului de conducere al instanței, legalitatea acestei hotărâri putând fi analizată în condițiile Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare.

2. Constatarea existenței sau inexistenței unui drept. Dreptul la încadrarea în grupe de muncă. Acțiune imprescriptibilă

CPC, art. 35
CPC 1865, art. 111
C. civ., art. 2502
C. muncii, art. 268 alin. (2)

Acțiunile în constatarea dreptului la încadrarea în grupe de muncă conform dispozițiilor Ordinului nr. 50/1990 pentru precizarea locurilor de muncă, activităților și categoriilor profesionale cu condiții deosebite care se încadrează în grupele I și II de muncă în vederea pensionării intră în categoria acțiunilor în constatare de drept comun și sunt imprescriptibile.

Notă. Ordinul nr. 50/1990 a fost abrogat prin Legea nr. 19/2000 privind sistemul public de pensii și alte drepturi de asigurări sociale (M. Of. nr. 140 din 1 aprilie 2000), în prezent la rândul ei abrogată.

I. Titularii și obiectul sesizărilor

1. Prin încheierea de ședință din 8 octombrie 2015, pronunțată în dosarul nr. 13307/63/2014, Curtea de Apel Craiova, Secția I civilă, a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în baza art. 519 CPC, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la *modul de interpretare și aplicare a dispozițiilor art. 268 alin. (2) CPC, raportat la dispozițiile Ordinului Ministerului Muncii și Ocrotirilor Sociale, Ministerului Sănătății și Comisiei Naționale pentru Protecția Muncii nr. 50/1990, art. 2502 C. civ., art. 35 CPC și dispozițiile din materia care reglementează nediscriminarea.*

2. La aceeași dată a fost înregistrată sub nr. 4326/1/2015 sesizarea prin care Curtea de Apel Craiova, Secția I civilă, a solicitat, prin încheierea din data de 8 octombrie 2015, dată în dosarul nr. 10630/63/2014, pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea aceleiași probleme de drept.

3. Constatând că încheierea din 8 octombrie 2015, pronunțată în dosarul nr. 13307/63/2014 și încheierea din 8 octombrie 2015, pronunțată în dosarul nr. 10630/63/2014, ambele ale Curții de Apel Craiova, au același obiect, Înalta Curte de Casație și Justiție a dispus conexarea dosarului nr. 4326/1/2015 la dosarul nr. 4324/1/2015.

II. Temeiul juridic al sesizărilor

4. Art. 519 CPC stipulează următoarele: „*Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constată că o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, este nouă și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată*”.

III. Normele de drept intern care formează obiectul sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție cu privire la pronunțarea unei hotărâri prealabile

5. Art. 268 din Legea nr. 53/2003 – Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare, denumită, în continuare Codul muncii, republicat

„(1) Cererile în vederea soluționării unui conflict de muncă pot fi formulate:

a) în termen de 30 de zile calendaristice de la data în care a fost comunicată decizia unilaterală a angajatorului referitoare la încheierea, executarea, modificarea, suspendarea sau încetarea contractului individual de muncă;

b) în termen de 30 de zile calendaristice de la data în care s-a comunicat decizia de sancționare disciplinară;

c) în termen de 3 ani de la data nașterii dreptului la acțiune, în situația în care obiectul conflictului individual de muncă constă în plata unor drepturi salariale neacordate sau a unor despăgubiri către salariat, precum și în cazul răspunderii patrimoniale a salariaților față de angajator;

d) pe toată durata existenței contractului, în cazul în care se solicită constatarea nulității unui contract individual sau colectiv de muncă ori a unor clauze ale acestuia;

e) în termen de 6 luni de la data nașterii dreptului la acțiune, în cazul neexecutării contractului colectiv de muncă ori a unor clauze ale acestuia.

(2) În toate situațiile, altele decât cele prevăzute la alin. (1), termenul este de 3 ani de la data nașterii dreptului”.

6. Art. 35 CPC

„Cel care are interes poate să ceară constatarea existenței sau inexistenței unui drept. Cererea nu poate fi primită dacă partea poate cere realizarea dreptului pe orice altă cale prevăzută de lege”.

7. Art. 111 CPC 1865

„Partea care are interes poate să facă cerere pentru constatarea existenței sau neexistenței unui drept. Cererea nu poate fi primită dacă partea poate cere realizarea dreptului”.

8. Art. 2502 C. civ.

„(1) Dreptul la acțiune este imprescriptibil în cazurile prevăzute de lege, precum și ori de câte ori, prin natura sau obiectul dreptului subiectiv ocrotit, exercițiul său nu poate fi limitat în timp.

(2) În afara cazurilor prevăzute la alin. (1), sunt imprescriptibile drepturile privitoare la:

1. acțiunea privind apărarea unui drept nepatrimonial, cu excepția cazului în care prin lege se dispune altfel;

2. acțiunea în constatarea existenței sau inexistenței unui drept;

3. acțiunea în constatarea nulității absolute a unui act juridic;

4. acțiunea în constatarea nulității absolute a certificatului de moștenitor, dacă obiectul său îl constituie fie stabilirea masei succesoriale, fie partajul succesoral, sub condiția acceptării moștenirii în termenul prevăzut de lege”.

9. Ordinul Ministerului Muncii și Ocrotirilor Sociale, Ministerului Sănătății și Comisiei Naționale pentru Protecția Muncii nr. 50/1990 pentru precizarea locurilor de muncă, activităților și categoriilor profesionale cu condiții deosebite care se încadrează în grupele I și II de muncă în vederea pensionării, denumit în continuare *Ordinul nr. 50/1990*.

IV. Expunerea succintă a proceselor

10. Prin Cererea înregistrată la data de 22 octombrie 2014, reclamanta A.C. a chemat în judecată pe pârâta SC E. SA, solicitând instanței să constate că activitatea desfășurată în cadrul unității în perioada 1 februarie

1975-1 aprilie 2001 se încadrează în grupa a II-a de muncă, conform Ordinului nr. 50/1990, și să oblige pârâta să îi elibereze adeverință în acest sens.

11. Tribunalul Dolj, prin sentința civilă nr. 2205 din 13 mai 2015, a admis excepția prescripției dreptului la acțiune și a respins acțiunea reclamantei, reținând că aceasta a fost angajată pârâtei începând cu data de 1 februarie 1975, până la data de 1 octombrie 2010, când i-a încetat contractul de muncă conform art. 55 lit. c) și art. 65 și urm. C. muncii, republicat. În ceea ce privește termenele de prescripție, Codul muncii, republicat, conține dispoziții derogatorii de la dreptul comun, reglementând termene speciale în care pot fi promovate acțiunile în justiție. Pentru faptul că acțiunea reclamantei nu se încadrează în cele enumerate limitativ de alin. (1) al art. 268 C. muncii, republicat, devin incidente dispozițiile alin. (2) al aceluiași articol, care stabilesc regula generală cu privire la prescripție în materia conflictelor de muncă. Astfel, termenul de prescripție de 3 ani prevăzut pentru formularea acțiunii în justiție s-a împlinit cu mult înaintea promovării acțiunii.

12. Împotriva acestei sentințe a formulat apel reclamanta, calea de atac fiind înregistrată pe rolul Curții de Apel Craiova.

13. Prin cererea înregistrată la data de 22 iulie 2014 cu nr. 10630/63/2014, reclamantul B.I. a solicitat instanței să constate că activitatea desfășurată în perioada 5 august 1981-1 ianuarie 2002 se încadrează în grupa a II-a de muncă, conform Ordinului nr. 50/1990, și să oblige pârâta la eliberarea unei adeverințe în acest sens.

14. Tribunalul Dolj, prin sentința civilă nr. 2111 din 7 mai 2015, a admis excepția prescripției dreptului la acțiune în ceea ce privește capătul de cerere având ca obiect acțiunea în recunoașterea grupei de muncă și a respins cererea ca prescrisă, și, de asemenea, a respins cererea reclamantului având ca obiect eliberarea adeverinței, ca neîntemeiată. Dispozițiile referitoare la prescripție au caracter imperativ, ceea ce înseamnă că pot fi invocate oricând, de oricine și în orice stadiu procesual al judecării. Acțiunea formulată de către reclamant se încadrează în dispozițiile prevăzute de art. 268 alin. (2) C. muncii, republicat, în conformitate cu care termenul de prescripție este de 3 ani de la data nașterii dreptului.

15. Împotriva acestei sentințe a formulat apel reclamantul B.I., apelul fiind înregistrat pe rolul Curții de Apel Craiova.

V. Motivele de admisibilitate reținute de titularii sesizărilor

16. Instanțele de sesizare au constatat admisibilitatea sesizării, în conformitate cu prevederile art. 519 CPC, având în vedere că, de lămurirea modului de interpretare și aplicare a dispozițiilor art. 268 alin. (2) C. muncii, republicat, raportat la dispozițiile Ordinului nr. 50/1990, art. 2502 C. civ., art. 35 CPC și dispozițiile din materia care reglementează nondiscriminarea, depinde soluționarea litigiului.

Problema de drept enunțată este nouă, întrucât, prin consultarea jurisprudenței, s-a constatat că asupra acestei probleme Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

VI. Punctul de vedere al completelor de judecată

17. Cele două complete de judecată au reținut că acțiunea în constatare este acea acțiune prin care reclamantul solicită instanței doar să constate existența unui drept al său față de pârât ori, după caz, inexistența unui drept al pârâtului împotriva sa. Acțiunile în constatarea dreptului la încadrarea în grupe de muncă sunt supuse imprescriptibilității în temeiul dispozițiilor art. 35 CPC, art. 2502 C. civ., art. 111 CPC 1865, având în vedere următoarele considerente: Codul civil reglementează atât situațiile de imprescriptibilitate a dreptului la acțiune, cât și cazurile în care se instituie termene speciale de prescripție sau cazuri speciale în care intervine prescripția; art. 2502 C. civ. stabilește caracterul de excepție al imprescriptibilității dreptului la acțiune și reglementează cazurile concrete de imprescriptibilitate în materii în care protecția socială este necesară; sunt considerate ca având caracter imprescriptibil o serie de acțiuni în justiție, între care și acțiunea în constatarea existenței sau inexistenței unui drept.

VII. Punctul de vedere al părților cu privire la dezlegarea chestiunilor de drept

18. Reclamanta A.C. a considerat că excepția prescripției dreptului material la acțiune nu este întemeiată, având în vedere că termenul de prescripție curge de la data primirii răspunsului la cerere.

19. Reclamantul B.I. a apreciat că excepția prescripției dreptului material la acțiune în raport cu data introducerii acțiunii nu este întemeiată, având în vedere că termenul de prescripție curge de la data primirii răspunsului la cerere.

VIII. Jurisprudența instanțelor naționale în materie și punctul de vedere al Ministerului Public, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

20. La nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție nu a fost identificată jurisprudența relevantă pentru problema de drept aflată în examinare.

21. Verificând jurisprudența națională reținută de instanțele de trimitere, s-au constatat următoarele:

Curtea de Apel Alba Iulia, Secția conflicte de muncă și asigurări sociale, decizia civilă nr. 218/2014: „Cum obiectul cererii îl constituie acordarea unei grupe de muncă pentru o perioadă lucrată în anumite condiții, nu poate fi vorba de inadmisibilitatea acțiunii, cu atât mai mult cu cât reclamanta nu urmărește dobândirea unor drepturi patrimoniale de la pârâtă, ci recunoașterea grupei de muncă. O atare acțiune în constatarea desfășurării activității în condiții de grupă de muncă, raportat la prevederile Ordinului nr. 50/1990, nu este nici inadmisibilă și nici supusă prescripției de 3 ani instituite de Decretul-lege nr. 167/1958, așa cum greșit reține instanța de fond”.

Curtea de Apel Iași, Secția de conflicte de muncă și asigurări sociale, decizia civilă nr. 519 din 9 septembrie 2008: *„În absența unei dispoziții speciale care să reglementeze data la care se naște dreptul la acțiune, cum este de exemplu cea prevăzută de art. 283 alin. (1) lit. a) și b) C. muncii, care face trimitere la data comunicării deciziei, dreptul la acțiune se naște la data la care persoana interesată a cunoscut că dreptul subiectiv pretins a fost încălcat sau nerecunoscut. Dreptul la acțiune al recurentului-reclamant nu era prescris extinctiv, avându-se în vedere și dispozițiile art. 312 alin. (2) și (5) CPC și dispozițiile art. 81 din Legea nr. 168/1999 cu referire la Decizia în interesul legii nr. XXI din 12 iunie 2006 a Înaltei Curți de Casație și Justiție”.*

Curtea de Apel Ploiești, decizia civilă nr. 1783 din 16 noiembrie 2010: *„Acțiunea în constatare este acea acțiune prin care reclamantul solicită instanței să constate existența unui drept subiectiv al său față de părât ori inexistența unui drept subiectiv al părâtului împotriva sa, iar acțiunea în constatare este imprescriptibilă, deoarece reclamantul nu urmărește obligarea părâtului la executarea vreunei prestații, ci doar ca instanța să constate existența sau inexistența unui drept subiectiv civil”.*

Curtea de Apel Suceava, Secția conflicte de muncă și asigurări sociale, decizia civilă nr. 332 din 8 februarie 2011: *„Ca urmare, cererea reclamantului nu reprezintă altceva decât o acțiune în constatare a dreptului său de a beneficia de încadrare în grupa I de muncă pentru activitatea desfășurată în perioada solicitată, acțiune care este imprescriptibilă, și nu o acțiune în constituire de drepturi cum s-a reținut de către prima instanță”.*

Curtea de Apel Craiova are practică oscilantă în această materie; decizia civilă nr. 2739 din 9 iunie 2015: *„Litigiul de față se încadrează în categoria conflictelor de muncă, definite la art. 266 C. muncii, stabilite potrivit prezentului cod; raportul juridic pe care se bazează cererea reclamantului formulată împotriva fostului angajator este, în mod evident, un raport juridic de muncă, el vizează executarea unui contract individual de muncă, deoarece încadrarea unei activități, unei funcții sau a unui loc de muncă în grupe de muncă nu ar putea avea loc niciodată în afara unui raport juridic de muncă; în cauza de față sunt aplicabile dispozițiile speciale privind jurisdicția muncii, care se aplică cu prioritate față de regulile generale din dreptul civil”;* decizia civilă nr. 3228 din 6 iulie 2015 *„fiind vorba de o acțiune în constatare, aceasta are un caracter imprescriptibil; dreptul de a sesiza sau intenta acțiunea în justiție, întrucât cu ajutorul lor nu se valorifică nicio pretenție împotriva cuiva, ci se solicită numai ca instanța să constate existența unui drept subiectiv civil al reclamantului împotriva părâtului sau, după caz, inexistența unui drept subiectiv al părâtului împotriva sa; or, existența sau inexistența unui drept ar putea, în principiu, să fie constatată oricând”.*

22. Ministerul Public, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, prin adresa nr. 45116 din 28 decembrie 2015, a comunicat că, la nivelul Secției judiciare, Serviciul judiciar civil, nu s-a verificat și nu se verifică practica judiciară în problema de drept care formează obiectul sesizărilor Curții de Apel Craiova, Secția I civilă.

IX. Raportul asupra chestiunilor de drept

23. Prin raportul întocmit în cauză, conform art. 520 alin. (8) CPC, s-a apreciat, referitor la admisibilitatea sesizării, că nu sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate pentru pronunțarea unei hotărâri prelabile de dezlegare a unor chestiuni de drept, iar pe fondul cauzei s-a considerat că acțiunile în constatarea dreptului la încadrarea în grupe de muncă, în raport cu dispozițiile Ordinului nr. 50/1990, sunt supuse regimului juridic de drept comun al acțiunilor în constatare și sunt imprescriptibile.

X. Înalta Curte de Casație și Justiție

X.1. Analiza condițiilor de admisibilitate în vederea pronunțării unei hotărâri prelabile

24. Din cuprinsul prevederilor art. 519 CPC se desprind condițiile de admisibilitate pentru declanșarea procedurii de sesizare în vederea pronunțării unei hotărâri prelabile, condiții care trebuie să fie întrunite în mod cumulativ; în doctrină, ele au fost identificate după cum urmează:

- existența unei cauze aflate în curs de judecată;
- instanța care sesizează Înalta Curte de Casație și Justiție să judece cauza în ultimă instanță;
- cauza care face obiectul judecății să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului investit să soluționeze cauza;
- soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată să depindă de chestiunea de drept a cărei lămurire se cere;
- chestiunea de drept a cărei lămurire se cere să fie nouă;
- chestiunea de drept nu a făcut obiectul statuării Înaltei Curți de Casație și Justiție și nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

25. Primele trei condiții de admisibilitate sunt îndeplinite, întrucât Curtea de Apel Craiova este legal investită cu soluționarea, în ultimă instanță, a două apeluri în cauze ce au ca obiect constatarea dreptului la încadrarea în muncă în raport cu prevederile Ordinului nr. 50/1990.

26. Condiția de admisibilitate referitoare la caracterul esențial al chestiunii de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei este îndeplinită, deoarece sesizarea vizează a se lămuri modul de interpretare și aplicare a prevederilor art. 268 alin. (2) C. muncii, republicat, raportat la dispozițiile Ordinului nr. 50/1990, art. 2502 C. civ., art. 35 CPC și dispozițiile din materia care reglementează nediscriminarea. Se urmărește, așadar, a se clarifica dacă o acțiune de genul celei de mai sus se subsumează întotdeauna, în mod necesar și exclusiv, jurisdicției muncii sau se impune a fi analizată ca orice altă acțiune în constatare, care este imprescriptibilă atât sub imperiul legii vechi (art. 111 CPC 1865), conform doctrinei și jurisprudenței, cât și sub imperiul legii noi, unde caracterul

imprescriptibil al unei asemenea acțiuni este stabilit expres prin dispozițiile art. 2502 C. civ. și, respectiv, prin art. 35 CPC.

27. De asemenea, este îndeplinită și cerința noutății chestiunii de drept supuse interpretării care, potrivit art. 519 CPC, reprezintă o condiție distinctă de admisibilitate. Astfel, în doctrină, s-a exprimat opinia potrivit căreia sesizarea instanței supreme ar fi justificată sub aspectul îndeplinirii elementului de noutate atunci când problema de drept nu a mai fost analizată – în interpretarea unui act normativ mai vechi – ori decurge dintr-un act normativ intrat în vigoare recent sau relativ recent prin raportare la momentul sesizării. De asemenea, problema de drept poate fi considerată nouă prin faptul că nu a mai fost dedusă judecării anterior. Caracterul de noutate se pierde pe măsură ce chestiunea de drept a primit o dezlegare din partea instanțelor, în urma unei interpretări adecvate, concretizată într-o practică judiciară consacrată.

28. Examenul jurisprudențial efectuat a relevat că nu s-a cristalizat o jurisprudență unitară și constantă în legătură cu chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită, situație care justifică interesul în formularea unei cereri pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile în scopul prevenirii apariției unei practici neunitare, iar analiza deciziilor pronunțate oferă indicii referitoare la posibilitatea apariției unei practici neunitare din această perspectivă. Așa fiind, condiția noutății se verifică, devenind actuală cerința interpretării și aplicării normei de drept respective.

29. Textul art. 519 CPC mai prevede condiția ca Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat asupra problemei de drept ce face obiectul sesizării pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile sau ca această problemă să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare. În legătură cu chestiunea de drept adusă în dezbatere se reține că Înalta Curte de Casație și Justiție nu a dezlegat în mod generic, cu efecte *erga omnes*, problema care constituie obiect al sesizării. Prin urmare, se constată că sunt îndeplinite toate condițiile de admisibilitate privind declanșarea procedurii hotărârii prealabile.

X.2. Pe fondul cauzei, Înalta Curte de Casație și Justiție reține următoarele:

30. Prin sesizările formulate s-a solicitat pronunțarea unei hotărâri prin care să se dea o rezolvare de principii unei chestiuni de drept punctuale, respectiv dacă acțiunile în constatarea dreptului la încadrarea în grupe de muncă în raport cu dispozițiile Ordinului nr. 50/1990 sunt supuse imprescriptibilității în temeiul dispozițiilor art. 35 CPC, art. 111 CPC 1865 și art. 2502 C. civ. sau se circumscriu sferei acțiunilor prescriptibile extinctiv în termen de trei ani, conform dispozițiilor art. 268 alin. (2) C. muncii, republicat.

31. Ca expresie a plenitudinii dreptului de a acționa în justiție pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor legitime (art. 21 din Constituția României, respectiv art. 6 din Legea nr. 304/2004), respectiv a efectivității drepturilor procesuale ale părților, instanțele de sesizare au recunoscut, cu deplină evidență, că, și în materia reglementată de Codul muncii, procesul poate fi declanșat fie printr-o acțiune în constatare (cu condiția îndeplinirii condițiilor de admisibilitate), fie printr-o acțiune în realizare, fiecare dintre acestea cu amprenta specificității/particularităților raporturilor juridice de muncă.

32. Pentru calificarea acțiunii cu care instanțele de judecată au fost învestite, respectiv, subsecvent, pentru stabilirea regimului juridic al acțiunii în constatare, trebuie avute în vedere dispozițiile art. 278 alin. (1) C. muncii, republicat – *„Dispozițiile prezentului cod se întregesc cu celelalte dispoziții cuprinse în legislația muncii și, în măsura în care nu sunt incompatibile cu specificul raporturilor de muncă prevăzute de prezentul cod, cu dispozițiile legislației civile”*, respectiv dispozițiile art. 2 CPC – *„(1) Dispozițiile prezentului cod constituie procedura de drept comun în materie civilă. (2) De asemenea, dispozițiile prezentului cod se aplică și în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziții contrare”*.

33. În contextul unor dispoziții identice sau similare celor anterior enunțate, în doctrina de specialitate s-a consacrat ideea că dreptul civil „dă împrumut” normele sale altor ramuri de drept, când acestea nu au norme proprii pentru un caz ori aspect, ori, invers, alte ramuri de drept „iau împrumut” norme de la dreptul civil.

34. În ceea ce privește prima chestiune, cea a *calificării acțiunii*, instanțele de investire nu pot ignora dispozițiile art. 29 CPC – *„Acțiunea civilă este ansamblul mijloacelor procesuale prevăzute de lege pentru protecția dreptului subiectiv pretins de către una dintre părți sau a unei alte situații juridice, precum și pentru asigurarea apărării părților în proces”* – în raport cu care doctrina de specialitate a subliniat că acțiunea civilă este unitară prin structura ei, dar variată prin formele ei concrete de manifestare (acțiune în constatare, acțiune în realizare etc.). S-a susținut, astfel, că acțiunea civilă implică o varietate de forme, atunci când aceasta este subiectivizată, concretizată, individualizată.

35. În egală măsură, definițiile date în literatura de specialitate *acțiunii în constatare* – acțiunea prin care se urmărește să se constate existența sau inexistența unui drept; acțiunea care are ca scop consacarea judecătorească a existenței dreptului reclamantului sau a inexistenței dreptului pârâtului, constatarea existenței sau inexistenței unui raport juridic concret – respectiv *acțiunii în realizare* – acțiunea prin care reclamantul urmărește obligarea adversarului la executarea unei obligații, acțiunea prin care cel ce își afirmă dreptul subiectiv sau interesul juridic protejat cere instanței obligarea pârâtului la respectarea acestuia, iar, dacă aceasta nu mai este posibilă, atunci să îl oblige la plata despăgubirilor pentru prejudiciul ce i-a fost cauzat – oferă argumente suficiente și elocvente instanțelor de investire pentru alăturarea acțiunii reclamantilor celor din prima categorie.

36. Pe de altă parte, modul de redactare a pretențiilor formulate prin cererile de chemare în judecată – *în concret*, reclamantii au solicitat să se constate că activitatea desfășurată în cadrul unității angajatoare într-o anumită perioadă determinată de timp se încadrează în grupa a II-a de muncă, conform anexei nr. 2 la Ordinul

nr. 50/1990 – se constituie într-un argument solid pentru o evidentă apartenență a acțiunilor, respectiv primei categorii de acțiuni.

37. Chiar și jurisprudența instanțelor de judecată (se are în vedere aici jurisprudența, aproape unitară, astfel cum aceasta a fost redată pe larg în paragrafele de început ale expunerii de față) a fost în sensul includerii acțiunii reclamanților în categoria acțiunilor în constatare.

38. Totodată, este important de subliniat că literatura de specialitate s-a exprimat în sensul că, pentru a individualiza o acțiune civilă, trebuie cercetate elementele sale structurale, și anume părțile, obiectul și cauza. În ceea ce privește obiectul acțiunii, s-a susținut că determinarea acestuia se află în strânsă corelație cu însăși natura juridică a acțiunii. Conceptul de obiect al acțiunii civile a fost astfel pus în relație cu pretenția concretă afirmată în justiție, cu ceea ce s-a pretins efectiv de către reclamant prin cererea dedusă judecății – *constatarea existenței sau inexistenței unui drept*, plata unei sume de bani, predarea unui bun etc.

39. Fiind, așadar, vorba despre o acțiune în constatare, regimul juridic al acesteia este pe deplin reglementat de legislația civilă (ce reprezintă dreptul comun în materie și se aplică în toate cazurile) – Codul de procedură civilă, respectiv Codul civil – la care fac trimitere expresă dispozițiile art. 278 alin. (1) C. muncii, republicat, și nicidecum de dispozițiile art. 268 alin. (2) C. muncii, republicat.

40. În concret, aceasta înseamnă incidența dispozițiilor art. 35 CPC, cu titlul marginal „*Constatarea existenței sau inexistenței unui drept*”, conform căreia „*Cel care are interes poate să ceară constatarea existenței sau inexistenței unui drept. Cererea nu poate fi primită dacă partea poate cere realizarea dreptului pe orice altă cale prevăzută de lege*”. Este important de subliniat că textul de lege sus-citat preia întocmai conținutul art. 111 CPC 1865, cu singura diferență că teza a II-a a articolului a fost completată cu sintagma „*pe orice altă cale prevăzută de lege*”.

41. Dispozițiile de drept comun ale Codului civil – dispozițiile art. 2502 alin. (2) pct. 2 C. civ. – prescriu, în termeni expliți, *imprescriptibilitatea acțiunii în constatarea existenței sau inexistenței unui drept*.

42. În ceea ce privește dispozițiile art. 268 C. muncii, republicat, acestea, sub aspectul dedus judecății – regimul juridic al acțiunii în constatare – nu specifică, prin niciunul din alineatele sale, normele generale (calitatea de drept comun a Codului de procedură civilă, respectiv a Codului civil).

43. Pentru a ajunge la această concluzie, relevante sunt dispozițiile art. 15 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative^[1], cu modificările și completările ulterioare, care, în privința reglementărilor speciale și derogatorii, prescriu următoarele: „(1) *O reglementare din aceeași materie și de același nivel poate fi cuprinsă într-un alt act normativ, dacă are caracter special față de actul ce cuprinde reglementarea generală în materie*”, respectiv „(2) *Caracterul special al unei reglementări se determină în funcție de obiectul acesteia, circumstanțiat la anumite categorii de situații, și de specificul soluțiilor legislative pe care le instituie*”.

44. În literatura de specialitate s-a susținut că normele speciale sunt aplicabile numai într-o anumită materie, expres stabilită. Fiind derogatorii de la normele generale, ele sunt de strictă interpretare și, prin urmare, nu pot fi aplicate prin analogie. S-a susținut totodată că norma specială se aplică ori de câte ori este vorba de un caz ce intră sub incidența prevederilor sale; că legile speciale sunt acelea care prescriu reguli de urmat numai într-o materie determinată; reglementările cu caracter special au ca obiect relații sociale cu caracter special, iar acestea presupun subiecte cu calități speciale sau aflate în situații speciale; rațiunea elaborării normelor speciale este aceea de a reglementa aparte un grup restrâns de relații sociale din cadrul aceleiași categorii.

45. Așadar, pentru a putea susține cu deplin temei teza existenței unui concurs de legi (coexistența a două categorii de norme care guvernează aceeași materie și care, totodată, au putere de aplicare în același timp), trebuie împlinită condiția coexistenței dispozițiilor generale (care se aplică în toate cazurile și în orice materie) cu dispozițiile speciale – dar numai în accepțiunea de reglementări speciale exprese, iar nu implicite, nu deduse prin interpretări arbitrare.

46. Dispozițiile art. 268 alin. (1) și (2) C. muncii, republicat, reglementează, sub anumite aspecte, regimul juridic al acțiunilor în realizare (nu și regimul juridic al acțiunilor în constatare), prin care persoanele interesate, în caz de nevoie, și-ar putea valorifica drepturile subiective prescriptibile extinctiv, principiul prescriptibilității drepturilor de creanță, indiferent de izvorul lor concret, actul juridic sau faptul juridic *stricto sensu*, neputând fi contestat.

47. Aceste dispoziții legale au, într-adevăr, caracter special, date fiind cazurile concrete avute în vedere, dar și specificitatea soluțiilor legislative instituite. Mai mult, legiuitorul a înțeles să deroge de la dreptul comun și în materie de prescripție, sub aspectul duratei termenelor de prescripție, al datei de la care acestea încep să curgă, al modului de calcul al acestora etc.

48. Cele două alineate ale art. 268 C. muncii, republicat, constituie, așadar, un tot unitar, o singură normă juridică, în primul alineat enumerându-se, doar exemplificativ și nu limitativ, cererile cele mai reprezentative în materia conflictelor de muncă (particularitățile raporturilor juridice de muncă, ale răspunderii ce poate fi antrenată, dând specificitate acțiunilor în realizare; acțiunea în plata de despăgubiri, acțiunea în constatarea nulității contractelor individuale de muncă sau a unor clauze ale acestora, contestarea încetării raporturilor de muncă, acțiunea în răspundere patrimonială etc.), iar, în cel de-al doilea alineat, legiuitorul, folosindu-se de formula cu caracter de

[1] Republicată în M. Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010.

generalitate „În toate situațiile, altele decât cele prevăzute la alin. (1)”, ilustrează caracterul exemplificativ al enumerării, dar și ideea, implicită, că legea, oricât de perfectă ar fi, nu ar putea să prevadă toate cazurile la care ar urma să se aplice, date fiind varietatea și complexitatea faptelor ce pot cădea sub incidența dispozițiilor sale.

49. Dacă s-ar accepta ideea că prin cel de-al doilea alineat al art. 268 C. muncii, republicat, legiuitorul ar fi intenționat să se refere la acțiunea în constatare, respectiv la un regim juridic distinct al acesteia față de cel de drept comun, ar însemna să se nesocotească exigențele dispozițiilor art. 15 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și, în același timp, să se acorde câmp larg de acțiune arbitrarului în interpretarea normelor juridice.

50. În concluzie, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 35 CPC, art. 111 CPC 1865, art. 2502 C. civ., respectiv art. 268 alin. (2) C. muncii, republicat, acțiunile în constatarea dreptului la încadrarea în grupe de muncă conform dispozițiilor Ordinului nr. 50/1990 intră în categoria acțiunilor în constatare de drept comun și sunt imprescriptibile.

Pentru aceste considerente, în temeiul art. 521 cu referire la art. 519 CPC,

Înalta Curte de Casație și Justiție, în numele legii, decide:

Admite sesizările formulate de Curtea de Apel Craiova, Secția I civilă, în dosarele nr. 13307/63/2014 și 10630/63/2014 privind pronunțarea unei hotărâri prelabile și stabilește că:

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 35 CPC, art. 111 CPC 1865, art. 2502 C. civ., respectiv art. 268 alin. (2) C. muncii, republicat, acțiunile în constatarea dreptului la încadrarea în grupe de muncă conform dispozițiilor Ordinului nr. 50/1990 intră în categoria acțiunilor în constatare de drept comun și sunt imprescriptibile.

3. Constatarea existenței sau inexistenței unui drept. Raport de muncă și efectele acestuia. Contract de muncă neîncheiat în formă scrisă

CPC, art. 35
C. muncii, art. 16 alin. (1), art. 57 alin. (5) și (6)
Legea nr. 62/2011, art. 211 lit. b)

În ipoteza neîndeplinirii de către părți a obligației de încheiere a contractului individual de muncă în formă scrisă, persoana fizică ce a prestat muncă pentru și sub autoritatea celeilalte părți are deschisă calea acțiunii în constatarea raportului de muncă și a efectelor acestuia și în situația în care respectivul raport de muncă a încetat anterior sesizării instanței.

I.C.C.J., compl. DCD civ., dec. nr. 37 din 7 noiembrie 2016, M. Of. nr. 114 din 10 februarie 2017

Notă. Legea nr. 62/2011 a fost abrogată prin Legea nr. 367/2022 privind dialogul social (M. Of. nr. 1238 din 22 decembrie 2022).

I. Titularul și obiectul sesizării

1. Prin încheierea de ședință de la 21 iunie 2016, pronunțată în dosarul nr. 7726/99/2014, Curtea de Apel Iași, Secția litigii de muncă și asigurări sociale, a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în baza art. 519 CPC, în vederea pronunțării unei hotărâri prelabile cu privire la *admisibilitatea acțiunii în constatare a raportului de muncă și a efectelor acestuia pentru recunoașterea jurisdicțională a tuturor drepturilor legale derivând din desfășurarea raporturilor de muncă (raporturi încetate anterior sesizării instanței), pentru persoana fizică care a prestat muncă pentru și sub autoritatea celeilalte părți, în ipoteza neîndeplinirii de către părți a obligației de încheiere a contractului individual de muncă în formă scrisă.* (...)

II. Temeiul juridic al sesizării

3. Art. 519 CPC stipulează următoarele: „Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, este nouă și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată”.

III. Normele de drept intern care formează obiectul sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție cu privire la pronunțarea unei hotărâri prelabile

4. Legea nr. 53/2003 – Codul muncii, republicată, cu modificările ulterioare, denumită în continuare *Codul muncii*

„Art. 10. Contractul individual de muncă este contractul în temeiul căruia o persoană fizică, denumită *salariat*, se obligă să presteze munca pentru și sub autoritatea unui angajator, persoană fizică sau juridică, în schimbul unei remunerații denumite *salariu*”.

„Art. 16. (1) Contractul individual de muncă se încheie în baza consimțământului părților, în formă scrisă, în limba română. Obligația de încheiere a contractului individual de muncă în formă scrisă revine angajatorului. Forma scrisă este obligatorie pentru încheierea valabilă a contractului.